

УДК 330.341.1::330.322(477.54)

ОЦІНКА ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ

Грузд М.В., к.е.н., доцент (ХНЕУ)

В статті розглянуто сучасний стан інноваційно-інвестиційних процесів в Харківському регіоні. Надано рейтинг регіонів України за рівнем їх технологічної готовності та інноваційного потенціалу.

Ключові слова: оцінка, інвестиційні процеси, інноваційна діяльність, інноваційний потенціал, Харківський регіон.

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. Своєрідність регіональних інноваційно-інвестиційних проблем України пов'язана з формуванням нового економічного простору і принципово нової моделі економічного розвитку, основою якої є активні інвестиції у впровадження технологічних інновацій та розробка принципово нових управлінських програм, що забезпечать структурні зміни та економічне зростання. Для України характерні диспропорції в розміщенні природно-ресурсного потенціалу та рівні розвитку окремих регіонів, тому для стимулювання активізації розвитку інтегрального потенціалу інноваційно-інвестиційні процеси необхідно розглядати на регіональному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема активізації інноваційно-інвестиційних процесів та їх оцінки в Україні приділено багато уваги. Регіональний рівень інноваційно-інвестиційні процесів розглянуто у працях В. Борщевського [1], В. Будкіна [2], З. Варналія [3], З. Герасимчук [4, 5], І. Дихнича, Н. Іларіонові, І. Олександренко, І. Польової, В. Цехановіча. Але, особливості означених процесів як на державному, так і на регіональному рівні обумовлені специфікою історичного та економічного розвитку, тобто потребують постійного дослідження та комплексної оцінки.

Формування цілей статті. Метою даного дослідження є оцінка динаміки і структури інноваційно-інвестиційних процесів Харківського регіону для визначення напрямку інноваційного розвитку економіки регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Регіональні особливості інноваційно-інвестиційної процесів в період становлення економіки ринкового типу формуються під впливом потенціалу розвитку території та інтенсивності просування реформ. Нагромадження капіталу у регіонах є основним засобом забезпечення інноваційного розвитку економіки. Якість інноваційно-інвестиційного забезпечення розвитку економіки регіонів залежить від створення сприятливих умов реалізації

довгострокових інвестиційних проектів при застосуванні різних технологій залучення та ефективного використання інвестиційних ресурсів.

За багатовимірною класифікацією регіонів щодо інвестицій Харківська область входить до найпріоритетніших регіонів, в які надходять близько 80 % іноземних інвестицій [6]. Дані регіони характеризуються найвищим економічним потенціалом у країні, розвинутою інфраструктурою та наявністю кваліфікованих кадрів. При цьому пріоритетними напрямками інвестування в регіоні є промислове виробництво всіх підгалузей, транспортна інфраструктура, житлове будівництво, харчування, побутове обслуговування та банківський бізнес.

Іноземний інвестор не прийде в ті регіони, в яких недостатньо розвинута інфраструктура та не оновлюється техніка і технології виробництва на підприємствах [7]. Харківська область є регіоном з високим рівнем життя населення та великим науковим потенціалом. В області працює 210 наукових установ, зосереджено 15 % усіх науково-дослідних інститутів України, п'ята частина конструкторських і проектних організацій та кадрового складу науковців. Тому даний регіон є привабливим для здійснення інновацій.

Харківський регіон займає друге місце за обсягом науково-технічних робіт, що виконані власними силами організацій та підприємств (станом на 1.01.2012 р. – 16,3 % у загальному обсязі). Регіон займає 5 місце за рівнем технологічної готовності та 7 – за рівнем впровадження технологій (табл. 1) (розрахунки проведено по 20 регіонам України за даними Держкомстату України).

За даними Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами Харківський регіон займає 3 місце серед регіонів України за інвестиційною привабливістю. Інтегральний показник інвестиційної привабливості регіону дорівнював у 2011 році 0,6. Станом на 1.01.2011 р. до Харківської області було залучено 2770,9 млн. дол., що на душу населення склало – 1000,6 дол. [8].

Таблиця 1

Регіони України за рівнем їх технологічної готовності у 2010 р.
(позиція серед регіонів України / рейтинг глобальної конкурентоспроможності регіонів)

Регіони	Рейтинг серед регіонів України	Глобальний рейтинг за технологічною готовністю	Нааяність останніх технологій	Фірмовий рівень впровадження технологій	Прямі іноземні інвестиції та трансфер технологій
Автономна Республіка Крим	10	103	12/140	15/141	13/142
Вінницька область	20	126	15/147	17/143	14/143
Волинська область	12	105	17/149	18/144	3/108
Дніпропетровська область	4	85	5/112	4/100	2/103
Донецька область	3	79	2/97	5/105	4/114
Житомирська область	11	104	16/148	14/139	8/123
Закарпатська область	2	74	1/84	2/77	1/83
Запорізька область	14	112	14/145	6/124	7/121
Івано-Франківська область	15	116	18/150	20/150	7/121
Київська область	1	66	3/107	1/75	5/119
Луганська область	18	121	19/151	19/148	19/150
Львівська область	6	93	4/108	3/98	6/120
Одеська область	9	102	13/143	12/135	15/145
Полтавська область	13	107	8/130	11/134	18/148
Рівненська область	16	117	20/152	16/142	10/137
Сумська область	19	123	9/134	13/136	20/152
Харківська область	5	89	11/138	7/125	11/139
Херсонська область	8	99	10/137	8/126	17/147
Хмельницька область	17	118	6/126	10/129	16/146
Черкаська область	7	98	7/127	9/127	9/134

В 2009 році структура прямих іноземних інвестицій в Харківську область змінилася в бік концентрації на трьох основних країнах: Франція, Кіпр та Сполучене Королівство. Структура прямих іноземних інвестицій в Харківську область по країнах в 2009 році: Франція – 49,85 %, Кіпр – 23,75 %, Сполучене Королівство – 9,69 %, Сполучені Штати Америки – 2,77 %, Російська Федерація – 1,75 %, Швейцарія – 1,19 %, Німеччина – 0,96 %, інші країни – 10,03 % [9].

Досліджуючи інноваційно-інвестиційні процеси в Харківському регіоні, зважаючи на галузеву структуру її економіки, особливу увагу необхідно звернути на ефективність залучених ресурсів у певні види діяльності. Половину загального обсягу будівництв в країні виконують підприємства 4 регіонів (Донецької, Харківської, Дніпропетровської областей та м. Києва) [3].

Структура прямих іноземних інвестицій в Харківську область за видами економічної діяльності у 2009 році: сільське господарство, мисливство, лісове господарство – 2,02 %, промисловість – 19,79 %, будівництво – 1,29 %, торгівля – 3,04 %, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку – 0,18 %, діяльність готелів та ресторанів – 0,42 %, фінансова діяльність – 61,68 %, операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям – 11,06 %, державне управління – 0,01 %, освіта – 0,02 %, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги – 0,01 %, надання комунальних та індивідуальних послуг, діяльність у сфері культури та спорту – 0,5 % [9].

Значна частка прямих іноземних інвестицій в Харківську область у 2011 році була спрямована у фінансовий сектор регіону, проти спрямування в розвиток реального сектору економіки. Основні надходження прямих іноземних інвестицій в регіон здійснюються у вигляді придбання вже існуючих активів, а не у зв'язку зі створенням нових підприємств. Значний інтерес у іноземних інвесторів викликають не галузі стратегічного значення для держави, а ті види діяльності, які характеризуються швидким обігом капіталу та високою доходністю. Тому масштабних структурних перетворень економіки у зв'язку з притоком іноземних інвестицій очікувати не слід.

Не зважаючи на наявність визначених ризиків, фактори інвестиційного потенціалу Харківського регіону, безумовно, перебільшують. Завдяки цьому Харківська область вже кілька років поспіль є одним з лідерів по залученню іноземного капіталу серед регіонів України (3-є місце після м. Києва та Дніпропетровської області) [3].

Після м. Києва Харківський регіон займає перше місце по здійсненню інновацій. Інновації спрямовано в наступні галузі: переробна промисловість; виробництво харчових продуктів,

напоїв та тютюнових виробів; легка промисловість, виробництво гумових та пластмасових виробів; машинобудування, а саме виробництво машин та устаткування, виробництво електричного, електронного та оптичного устаткування.

У 2011 році в Харківському регіоні було зосереджено 18 % підприємств, що впроваджували інноваційну продукцію. Протягом року було впроваджено 877 нових технологічних проектів, з яких 38 маловідходних та ресурсозберігаючих; освоєно виробництво інноваційних видів продукції в кількості 191 найменувань, з яких нові види техніки – 62. В області кількість фахівців, які виконують науково-технологічні роботи на 1 тис. жителів – 5,6 осіб. Коефіцієнт винахідницької активності наявних фахівців – 369 одержаних охоронних документів на 1 млн. осіб [8].

Обсяг витрат на інноваційну діяльність в 2010 році склав 274,8 млрд. грн., однак обсяг реалізованої інноваційної продукції становив – 2884,7 млрд. грн., що в загальному обсязі реалізації промислової продукції становило 7,4% [8]. Регіон займає 6 місце за рівнем інноваційного потенціалу при цьому якість науково-дослідних закладів відповідає 4 місцю (табл. 2).

Основні обсяги іноземних інвестицій спрямовані в м. Харків, проте в останні роки все більше іноземних інвестицій потрапляє і в райони Харківської області.

Згідно з Законом України «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на території міста Харкова» запроваджено спеціальний режим інвестиційної діяльності. Радою з питань спеціального режиму інвестиційної діяльності на території м. Харкова затверджено 95 інвестиційних проектів загальною вартістю 485,6 млн. дол. США. У м. Харкові реалізується 20 інвестиційних договорів на 18 підприємствах загальною вартістю 156,4 млн. дол. США. Найбільше інвестицій в м. Харків через СРІД надійшло з країн ЄС – 76,4 %, Ізраїлю – 10,3 %, Китаю – 9,5%. Основні затверджені проекти сконцентровані в галузях машинобудування та харчової промисловості, а серед фактично залучених – в машинобудування та хімічну промисловість [8].

Висновки. Виходячи з сучасного стану економіки Харківської області, рівня її інвестування, соціально-економічної віддачі видів економічної діяльності, виникає необхідність вибору пріоритетних напрямків капіталовкладень, оптимізації галузевої структури інвестицій області в інновації. Залучати інвестиції необхідно у найефективніші види економічної діяльності при раціональному використанні обмежених ресурсів та забезпеченні максимального соціально-економічного ефекту для підвищення конкурентоспроможності економіки області.

Таблиця 2
 Регіони України за рівнем їх інноваційного потенціалу у 2010 р.

Регіони	Рейтинг серед регіонів України	Глобальний рейтинг за технологічною готовністю	Можливості для інновацій	Якість науково-дослідних закладів	Витрати компанії на НДДКР	Співпраця між університетами та промисловістю в дослідницькій діяльності	Підтримка урядом високо-технологічної продукції	Навність інженерних та наукових кадрів
АР Крим	15	126	19	15	10	13	16	7
Вінницька	16	127	10	13	19	12	15	12
Волинська	13	123	11	15	15	20	8	11
Дніпропетровська	3	64	4	3	2	3	13	3
Донецька	5	68	3	6	4	8	14	4
Житомирська	18	129	12	20	18	18	6	17
Закарпатська	4	65	20	1	7	4	4	2
Запорізька	7	77	1	7	3	6	11	9
Івано-Франківська	12	122	5	9	12	17	18	19
Київська	1	51	1	2	1	2	17	1
Луганська	8	95	9	8	8	14	2	13
Львівська	2	55	8	5	5	1	1	6
Одеська	17	128	7	17	14	10	19	16
Полтавська	9	106	13	11	13	9	20	8
Рівненська	19	132	15	14	17	19	7	18
Сумська	14	124	18	10	20	15	5	10
Харківська	6	74	14	4	6	5	10	5
Херсонська	10	110	16	12	9	7	12	15
Хмельницька	20	134	17	19	16	11	9	20
Черкаська	11	113	6	18	11	16	3	14

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Борщевський В.В. Формування регіональної системи залучення іноземних інвестицій / В.В. Борщевський, І.М. Польова // Регіональна економіка. – 2006. – №4. – С. 41-48.
2. Будкін В.С. Основні етапи та регіональні особливості залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України / В.С. Будкін // Регіональна економіка. – 2005. – № 2. – С. 59-67.
3. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення: монографія / З.С. Варналій, Д.Д. Буркальцева, О.С. Саєнко. – К.: Знання України, 2011. – 299 с.
4. Герасимчук З.В. Інвестиційний потенціал регіону: методика оцінки, механізми нарощення: [монографія] / З.В. Герасимчук, В.Р. Ткачук. – Луцьк: Надстир'я, 2009. – 232 с.
5. Герасимчук З.В., Рудь Н.Т. Інноваційна інфраструктура регіону: методологія формування і

розвитку // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 3(105). – С. 197-207.

6. Савченко В.Ф., Мартиненко К.В. Асиметрія іноземного інвестування та її вплив на економічну стійкість регіонів // Формування ринкової економіки: зб. наук. праць. – Спец. вип. Регіональний розвиток України: проблеми та перспективи. – К.: КНЕУ, 2011. – С. 435-443.
7. Сидорова А.В., Глушенко А.Н. Інвестиційна привлекательність: регіональний аспект // Формування ринкової економіки: зб. наук. праць. – Спец. вип. Регіональний розвиток України: проблеми та перспективи. – К.: КНЕУ, 2011. – С. 419-429.
8. Офіційний сайт державного комітету статистики України. Режим доступу: [www: ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua)
9. Стратегія сталого розвитку Харківської області до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www: kharkivoda.gov.ua](http://www.kharkivoda.gov.ua)

Анотація. В статті розглянуто сучасне становище інноваційно-інвестиційних процесів в Харківському регіоні. Представлено рейтинг регіонів України за рівнем їх технологічної готовності та інноваційного потенціалу.

Ключові слова: оцінка, інвестиційні процеси, інноваційна діяльність, інноваційний потенціал, Харківський регіон.

Summary. The article considers the current state of innovation and investment processes in the Kharkiv region. Courtesy of rating regions of Ukraine in terms of technological readiness and innovative capacity.

Keywords: evaluation, investment processes, innovation, innovative capacity, the Kharkov region.

Рецензент д.е.н., професор ХНЕУ Гавкалова Н.Л.

Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Сухорукова Т.Г.

УДК 115.4:339.9

ТЕМПОРАЛЬНИЙ ВИМІР ЕКОНОМІЧНОГО БУТТЯ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Домбровський О.Г., к.е.н., директор (Інституту глобальних трансформацій)

В статті досліджується проблема категорії «часу», зміст якої визначає зміст соціального, економічного, культурного, духовного розвитку цивілізації. Розуміння «економічного часу» дозволяє виявити сутність сучасних глобальних процесів в світовій економіці. Акцентується увага на взаємозв'язку економічних «часу» та «простору» із «способом мислення» епохи.

Ключові слова: час, економічний час, соціальний час, цивілізація, методологія, світова економіка, спосіб мислення.

Постановка проблеми. Розвиток соціоекономічних процесів в глобальному світі актуалізує проблему відкриття нових аспектів в економічному пізнанні. Як правило, традиційно в

ньому переважають теми «ефективності», «фінансів», «стабільності», «діяльності», «праці», «вартості», «капіталу», «кризи» тощо. Проте в меншій мірі звертається увага на проблему «часу»,